

Måger, *Larus*, *Rissa*

SØLVMÅGE, HAVMÅGE, *Larus argentatus*; bryst, hoved og bug er hvide, ryggen og vingerne lyst gråblå, de ydre svingfjer har sort spids. Oprindelig fandtes der kun på Fanø en større sølvmågekoloni, men fra o. 1925 øgedes landets bestand næsten eksplosivt; nu tæller den over 20.000 ynglende par, størsteparten i kolonier på strandfællede og holme. Saltholms 6.-8.000 par er måske Europas største sølvmågekoloni. Holder ofte til på lossepladser.

STORMMÅGE, *Larus canus*; hoved og underside er hvide, vinger og ryg gråblå, de ydre sorte svingfjer med hvid plet, næb og fødder grøngule. Meget alm., yngler kolonivis på strandenge og småholme, følger ofte plove, skibe og færger.

SILDEMÅGE, *Larus fuscus*; dens hoved, forkrop og underside er hvide, ryggen og vingerne sorte, de ydre svingfjer har et hvidt felt i spidsen. Yngler ret fåtalligt, de fleste på Anholt og Christiansø.

GRÄMÅGE, *Larus hyperboreus*, er hvid med perlegrå ryg; fåtallig vintergæst.

SVARTBAG, *Larus marinus*; Danmarks største måge (ca. 75 cm lang) har som sildemågen sort ryg og vinger, men gråligt kødfarvede (ikke gule) ben. Alm. trækgæst ved kysterne og siden 1930 en ret fåtallig ynglefugl.

Overfor: Hættemåger fisker ved et bundgarn. BIOFOTO/Arthur Christiansen.

HÆTTEMÅGE, *Larus ridibundus*; oversiden er svagt lyseblå, svingfjerene har sort spids, hovedets brunsorte hætte står i skarp kontrast til den hvide hals og underside. Hættemågen var oprindelig en strandens trækfugl, men begyndte fra 1889 at vandre til København o.a. havnebyer for at overvinstre. Den yngler nu kolonivis ved kyster og sører i hele landet; bestanden anslås til 100.000 ynglende par, med flyvefærdige unger årligt en halv million individer.

RIDE, TRETÆT MÅGE, *Rissa tridactyla*, minder meget om stormmågen, kroppen er renhvid, vinger og ryg gråblå, de ydre svingfjer sorte. Som en typisk havfugl op søger den kun landjorden for at yngle. Riden har siden o. 1940 ynglet på Hirsholmen, ved Læsø og Skagen; alm. vintergæst i Nordsøen, Skagerrak og nordlige Kattegat.

– Danmarks Dyreverden 7, 167ff.

Måge, gammeldansk maghæ, oldnordisk mar; et lydord efterlignende sølvmågens skrig, et langtrukkent mau-mau (1). Som personnavn Maghe i 1400-1500-t (2); indgår i bornholmske stednavne: Mågestykket 1723ff Rønne Vang, Mågestolene 1762ff klippeformation v.f. Gudhjem, Mågehøj 1851ff Rutsker s., Mågeflok ved Svaneke, Må-

Sølvmåger på klipper ved Christiansø. BIOFOTO/Arthur Christiansen.

gestenen s.f. Snogebæk; endvidere Mågegrund ved Mejlhoved, Mågeholm ved Hirsholmen, måske i Mårup 1374ff Vendsyssel (3).

Mes, meshat o. 1700 (4), *blåfugl, -tå* o. 1700 »en slags strandmåge« (5) måske terne ligesom *pifugl* »lille strandmåge« Sønderjylland 1841 (6); *mage* Årø 1834 (7), *skåre* »hvid strandmåge« 1848 (8). *Menghøns* ved Christiansfeld o. 1885, de kom fra landsbyen Meng ved Lillebælt ind over land (9), *bjergmandens høns* Tyrstrup s. 1883 (10), bjergmanden var et overnaturligt væsen; *vestlandskylling* Fole s. 1884 (11); *Åbenrå troldkoner* 1800-t (12), *Åbenråkvinder, de Åbenrå sladrekvinder* o. 1880 (13) sml. s. 160; *havkrakke* (14).

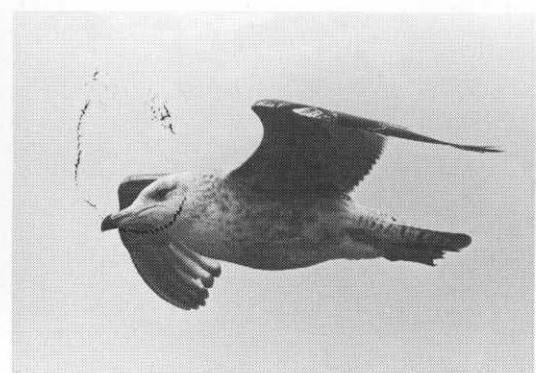
Sund (32), *Struer høns* ved Limfjorden o. 1880ff (33); på Mors ofte kaldt *terne (tan)* (34).

Strandfogedgæs, Vorså gæs, Sulbæk gæs, Pirups-hvarres gæs (Pirup er to gårde mellem Løkken og Blokhus, hvarre 'klitindrammet slugt ved kysten'), *Kræmmer-Pouls høns, Kræmmer-Bertels høns* (de var strandfogeder i Grønhøj) Vendsyssel (35), *Sulbæk høns* (14).

Peder skrædders høns, Niels Jensens kartepiger, Peder Svendsens kartepiger, når mågerne floj ind over land sagde man: nu kommer kartepigerne! (de varslede storm) Læsø (36), *havkok* Læsø (37), *hvolmåge* (stor grårygget) Anholt 1886 (22), *glot(te), glotmåge* var en stor måge, en mindre

Gammel svartbag. BIOFOTO/Bert Wiklund.

Ung svartbag. Foto: Karsten Felsted.

Mores(ser) Darum SVJylland 1884 (15), *Rømo høns* Skast (16), *klitbohøns* (17), *bjergmanden hans høns* VJylland 1877 (18) sml. s. 160, *lokkemanden hans høns* Vedersø (19), *Harboøre høns* Bøvling og Nr. Nissum o. 1885 (20), *Kirkeby høns* Lem 1886, mågerne opholdt sig meget i Volling kirkeby (21), *havgås* Sir, også om terne (22), *Hindsels gæs* Humlum o. 1925, der ynglede mange måger på Hindsels Holm ved Thyholm (23), *tjangle* (lille måge) og *hvevse 'hveps'* (stør grå) Agger o. 1900 (24).

Hjelms hvide høns ØJylland (25), *Skanderborg høns* og *Nebels høns* ØJylland 1885ff (26), *Horsens høns* ØJylland 1891 (27), *Kysing piger* Hads h. 1870'erne, Randlev 1892 (28) opkaldt efter landsbyen Kysing ved Norsminde fjord; *havhøne (-høns)* ØJylland (29), *urhøne* Horsens-Skanderborgene (30).

Spøtrup gæs og *Nis' høns* VSalling 1800-t, herregården ejedes 1803-48 af Nis Nissen og fik mågeæg fra den nu udtørrede Spøtrup sø, hvor det var andre strengt forbudt at samle æggene (31), *Risum høns* NSalling o. 1880 efter landsbyen ved Fur

blev kaldt *æggemåge* Anholt o. 1890 (38).

Bogense høns, Seden høns, Saltofte høns og *Mikkel Möllers høns* Fyn (39), M.M. boede på Høved mølle ved Veflinge; *Vorherres høns* Lunde ved Odense 1882 (40), *Nyborggæs* Rolsted ØFyn (41); *gåsetudse* Ulbølle SFyn (41), *spåfugl* Fyn, Tåsinge 1885ff (42) fordi den varsler om vejret (s. 161), *taskemåge (-mae)* og *havnesogedens duer* Marstal (41).

»Kaldes af børnene *Apenisse høns*, vel efter landsbyen ved Karrebæksminde, hvor der er mange måger« Bringstrup MSjælland 1791; i Stignæs Agersøhøns 1820 (43) sml. nedenfor. *Rinkhaj* og *gråtose* Hornbæk (41), *havnesogedens duer* Hornbæk, Gilleleje (41), *Tue Pe's høns* Lyng (41), *Arthurs duer* ved Lyngby sø (44), A. var formand på lossepladsen; *havnevæsenets duer* København (45), *Hans Mortensens gæs* Højby Odsherred (41) og *Jørgen Daniels' høns* Tølløseegnen 1902 (46), H.M. og J.D. boede ved stranden; *Sandby høns* Holsteinborg (41) opkaldt efter Sandby ved Holbæk, *Möllers høns* Omø, Agersø, efter en assessor Möller (47) sml. s. 160, *Ølsemagle høns* MSjæl-

land 1883ff (48), *Klemmenstrup krager* Køge 1886 (49), *Næsbyhøns* Lundby SSjælland o. 1880 (50) efter Næs ved Avnø fjord.

Handermelle høns Lolland 1882 (51) efter stednavn v.f. Nysted; *mæfikke* Nr. Alslev (41), *strandmare* Lolland (52).

Om de altædende måger, især på lossepladser: »luftens rotter« (53), »luftens skraldemænd« (54). GRÅMÅGE 1764ff (55): *perlemåge* 1763ff (56). – Færørerne: *mási*, *valmási* (ung fugl); VGronland: *naja*, *nauja* (det alm. navn) måske af nalok 'lugter' idet man mente, at mågen kunne snuse sig frem til, hvor sæler o.a. havdyr ville drive fisk op til den; *naiaink* eller *naivek* 'den rigtige måge', *najarujuksuak*, *naujarujugssuak* 'meget stor nauja', *puktaralik* 'flyder på vand', når fuglen svømmer ligger den højt på vandet »som en blære, der ikke kan synke«; ØGrønland: *kusek* efter stemmen; *tingmiak*, *tingmiardluk* (57).

HÆTTEMÅGE 1875ff (58), i sommerdragten ser det ud som mågen har en sort hætte på hovedet; bygssådterne o. 1700 (59) er måske denne fugl; *hattan* Mors 1807 (60) jf. *hattaer*, *hattar* Thy (61),

-tan, -tar 'terne'; *hatmåge* Samsø 1824 (62), *sørgemåge* 1828 (63), *lattermåge* 1875ff (64), varsekskriget kan lyde som en hæs latter hæ-hæ-hæ, jf. artsnavnet *ridibundus* 'den leende'.

Sorthoved (svåtkop) Damholm SSlesvig (65), *luehøns* Christiansanfeld (66), *lue* = 'hue'; *havmåge* Velling ved Ringkøbing (67), *hætteterne* Agger (68), *torskemåge* Randers fjord (67), *havterne* Lemegnen (69), *havtanner* Vorgod (67), *hakketur* Thyholm (70), *strandkok* ('-hane') Viborgegenen (68), *strandmåge* Gudumholm, Mors, Nakskov (71), *tjangle(r)* Snedsted Thy og *hatterne* Fjerritslev (72), *tjeje* Skagen, man fangede den på krog med et tjeje (korkflåd) (73), *havmåge*, *tane*, *terne* jyske lokaliteter (74); *stranddue* Læsø (75).

Pindhakker Hornbæk (41), *hattemåge* Sejerø o. 1890 (76), *hatmåge* Nekselø (67), *terne* Agersø, Omø (47).

Blægarnshætte Falster o. 1850 (77), *torskemåge* Orenæs NFalster (67), *vindpiber* (i vinterdragt) Erholme (78). – Færørerne: *fransaterna*; Grønland: *nasalik*.

RIDE 1763ff (79), *rite*, *ritse* 1787 (80) fra færøisk

Hættemåge på Absalons statue, Højbroplads. BIO-FOTO/Ebbe Sunesen.

eller isl. *rita*, *ryta*, som rimeligvis er lydord (81), ride opfattet som verbum og måske sammenholdt med *ryta* blev omtydet til *rytter(en)* Bornholm 1764ff (82); *krykkefugl* o. 1700 (83), 1856 *krøkja* (84) måske norsk; *lille sølvet* 1763ff (85), *ringmåge* (i vinterdragt) 1829 (86), *heksten* og *kringeløjede måge* Anholt 1896 (87) den har sort plet bag øjet. – Grønland: *taterak* efter stemmen (88), udenfor Grønland *tatterat* (89).

SILDEMÅGE o. 1700ff (90) fra norsk, den lever i højere grad end andre måger af sild og følger sildestimerne, men æder også andre fisk, muslinger, snegle, samt affald på kystens fiskepladser, jf. *torskemåge* 1823 (91); *marokkos* Fanø 1875 (92), *sildekas(se)* Horsens (14), *bornholmsk sildemåge*, ældre fugl *præst* Vendsyssel (93); *klukmåge* Læsø (94), *sjælmåge* og (fejlagtigt) *svartbag* Anholt (95), *sort-og-hvid-måge* Ertholme (96). – Færøerne: *likka* o. 1780ff, *bidna* (97).

STORMMÅGE 1852ff (98), menes at varsle storm (s. 161f); *hattemåge* o. 1700 (99), Sejerø o. 1890 (100), *grånakke* 1763ff i vinterdragt (101), *kau-møe* Sylt 1852 (98), *Åbenråkælling* v.f. Åbenrå o. 1925 (41), *havmåge* jyske lokaliteter (102), *strandmåge* VSjælland, Sejerø o. 1890 (103), *due-måge* ved Limfjorden (104), *blåmåge* ved Ærøskøbing, Amager (105), *kystmåge* Røsnæs (106) Otto Møllers *fugl* østsiden af Storebælt og på Storebæltsfærgerne, O.M. ejede Engholm 1852-95 og fredede øens fauna (107), *torskemåge* Tærø (102), *Græsholmemåge* Ertholme (108). – Færøerne: *gneggjus* af *gneggja* 'vrinske, hvine'; *skata* (også om sladderhank), *skatunasi*.

SVARTBAG 'sortryg' o. 1700ff fra norsk (109), *blåmåge* 1763 (110), *gåsemåge* 1852, Mols 1920 (111) *ålemåge* 1852 (111a), *sildemåge* Mols, Århus bugt (69), *torskemåge* Båring Vig, Horsens fjord, NFyn, Sakskøbing (112), *stor havmåge* Ringkøbing fjord (113), *havkok* ('-hane') Mors (114), *havgasse* Thy 1886 (115), *kulsmåge* Frederikshavn (116), *Klavsmåge* Læsø (117) da den siger »*klås, klås*« (*Klavs*); *klodsmåge* Sejerø o. 1890, Amager (118). – Færøerne: *bakur*, *bavur*, *svartbakur*, *-bakr* (119); VGrønland: *naujardluk*, *najarluk* 'ikke den rigtige nauja' (gråmåge) eller 'den grimme'; ØGrønland: *kusernak* 'en slags kusek' (gråmåge) (120).

SØLVMÅGE, den blålige ryg har sølvglans jf. artsnavnet *argentatus* 'sølvbeslæt'; *havmåge* o. 1700ff (121), *sømåge* 1848 (122), *ålemåge* 1875ff; Lolland, Fejø, Askø (123); gråmåge, *stor havmåge*, *strandmåge*, *stor strandmåge*, *havgasse* jyske lokaliteter (124), *hayfugl* Møgeltønder, *havterne* og *stormmåge* Esbjergegenn (125), *havmorres*, -*marokkes* VJylland (126), *Per Bankes* duer

VJylland 1886 (127), *hættemåge* Nissum fjord (128), *blæsejler* Harboøre (125), *havgassie* og *hakketarre* (tar 'terne') Limfjorden (129), *klukmåge* Læsø (94), *lattermåge* Anholt (130) efter stemmen *grip-rip-rap-rap*; *rovmåge* Anholt (14), Vresen i Storebælt (131), *fiskemåge* Dejrø ved Ærø (125), *åletyv* Drejø (41), *perlemåge* Bornholm (132) – Færøerne: *fiskimási*.

DVÆRGMÅGE, *Larus minutus*: *kæje* Vendsyssel (133).

LITTERATUR: (1) 626 262; (2) 363 2.2, 712; (3) 156 10, 24 (sml. 95), 252,340; 13 340; 277 224,318,426; 427 2, 92; (4) 434 3, 81; (5) 434 1, 230; (6) 571 409; (7) 369 249; (8) 903 6,184; (9) 160 1904/30: 3031; 837 20,1944,11; (10) 160 1904/27:3033; (11) 160 1904/30: 3059; (12) 281b 101; 212c 3,854 (Holbøl, Kværsl. s.); (13) 160 1906/23: 3224; 1904/28: 3331; (14) 287b; (15) 160 1904/27:2694; (16) 212c 1,750; (17) 281b 101; (18) 436 214; (19) 160 1906/23: 2542 (1917); (20) 281d (1883); 160 1904/28: 2412 (1885); (21) 794 5,106; (22) 794 5,36,46; (23) 160 1906/23: 2425; (24) 212c 1,696 og 3, 808; (25) 932 35,1970,103; (26) 160 1904/30: 2225; 169 2,1925-29,30 (hættemåge); (27) 160 1904/27: 2241; (28) 464 6, 320; 946 32,1939,45; 160 1904/28:2133 (hættemåge); (29) 160 1904/30:2224; (30) 388 (1934); (31) 464c 503; 464 9, 102; (32) 464 9,103; (33) 212c 1,750; 248 3,303; (34) 804 1,100; (35) 202c 3,55,128; (36) 202d 2,156f; (37) 423; (38) 464e 112; 160 1906/126:1999; 1904/27: 1999 (1896); (39) 725 562,723; 388 (Flemløse); (40) 160 1904/27:1041; (41) 388; (42) 160 1904/30:1046; 388; (43) 57 137; 57b 161 sml. 265 218; (44) 103 1959; (45) 76 72; (46) 464f 6.2, 389; (47) 265 218; (48) 281b 101; 388 (Skensved); (49) 160 1904/30: 109; (50) 281d; (51) 160 1904/30:758; (52) 430 353; (53) 16b 84; (54) 910c 118 sml. 76b 97; (55) 98e 45; (56) 693b 1,622; 383 3, 41; (57) 562 21,1899,186; 33, 1907,83f; (58) 451b 602; (59) 170 1909,54; (60) 669 71,204; (61) 451b 602; 169 1,163; 224 1925,6; (62) 165 22,1928,59; (63) 880; (64) 451b 604; 756 16, 295f; 161 607; (65) 160 1906/23: 3309; (66) 160 1906/23: 3034; 169 3,1930-31,146; (67) 169 4, 225f; (68) 169 3,146f; (69) 169 1,240f; (70) 169 1,155,161f; (71) 169 1, 161f og 4, 227; (72) 169 1,163; (73) 202c 4,176; (74) 169 1,161f og 4, 225; (75) 169 4, 225; (76) 856 143; (77) 281c 162; (78) 165 30,1936,206; (79) 693b 1,624; (80) 651 285; (81) 522 44f; (82) 98e 42; 451 338; 203 277; 659 17,980; (83) 434 2,647; (84) 353 68; (85) 693b 1,622 (Christiansø); 451 607; (86) 903 5.2, 132; (87) 160 1904/27:1999; (88) 562 33,1907,84f; (89)